

Зої

Вісницею долі стала срібна мушля у вітрині антикварної крамниці середньовічного французького містечка Клюні. Вона лежала на випуклому боці, наче чекала на Венеру Боттічеллі, принаджуючи сузір'ям самоцвітів на білій емалі. І я не змогла пройти повз цю мушлю.

Можливо, всесвіт намагався щось сказати, але в іншому часовому поясі важко його зрозуміти. Минуло вже двадцять чотири години відтоді, як я без жодних емоцій вийшла зі своєї домівки в Лос-Анджелесі. Певно, я ще не оговталася від шоку.

Аеропорт Лос-Анджелеса.

— Тільки одна валіза?

Так, і в ній усе, що маю, за винятком залишених у доньок трьох коробок із паперами й спогадами.

Аеропорт Шарля де Голля: набридливий службовець намагався пропустити мене перед жінкою в бурці. Він не зрозумів, чому я протестую, та й добре, бо її спрямували в чергу паспортного контролю для громадян ЄС, що рухалася швидше за чергу для іноземців, у яку потрапила я.

Працівник міграційної служби — молодик з ідеальною англійською.

— На вихідні?

А тоді, коли я дала свій паспорт:

— Відпустка?

— *Oui*, — цілком пристойна відповідь.

— Де зупинитесь?

— *Avec une amie à Cluny*¹. — У Камій, яку я не бачила чверть століття. Вона ще з університетських часів у Сент-Луїсі невтомно кликала до себе на канікули, та Кіт тричі скасовував поїздку.

Службовець усміхнувся на мою недосконалу французьку:

— Ваша віза дозволяє перебувати дев'яносто днів у континентальній Європі. Термін дії закінчується тринадцятого травня. Подальше перебування — це порушення закону.

Я не збиралася нічого порушувати. Зворотний рейс через місяць. Пощастить, якщо взагалі стільки протягну зі своїми грішми.

Потяг у центр Парижа. Париж! Попри все, що сталося, я затрепетала, уявляючи, як оглядаю картини Моне в музеї д'Орсе, занурююся у експозицію Центру Помпиду, сиджу в кафе на Монмартрі, малюючи силует елегантної французьки.

Станція метро «Клюні — Ля-Сорбонн» у серці Латинського кварталу.

— Вам потрібно не це Кюні. Ця адреса в Бургундії. Недалеко. Приблизно дві години швидкісним потягом до Макона.

Ліонський вокзал.

— Сто сорок сім євро.

— Ви знущаетесь?!

— Повільний потяг дешевший. Але він вирушає з іншого вокзалу.

Станція «Париж — Берсі».

— Чотири години дев'ятнадцять хвилин, далі поїдете автобусом. Сто тридцять п'ять євро. Ні, тільки за потяг.

Коли я добралася до Кюні, що на південний схід від Парижа, на півдорозі до Італії, зимове сонце сідало, і вуличні ліхтарі стояли з ореолами у мжичці. Я б ніколи не потрапила

¹ У подруги в Кюні (фр.). (Тут і далі прим пер.)

сюди, якби не незнайомці, які передавали мене одне одному, наче естафетну паличку, від залізничних платформ до кас, від кас до автобусних зупинок. Свою карму вони покращили.

Я тягла валізу за вказівниками до *Centre*. Одне з колішат видавало передсмертний хрип. Сподіваюся, за заплутаними інструкціями Камій ховався короткий шлях. Разом зі світлом і водопостачанням я відмовилася від мобільного зв'язку.

Дорога вивела на центральний майдан, обрамлений з одного боку величною будівлею абатства, з іншого — руїнами оборонного валу.

Із бару висипала компанія хлопців і дівчина. Усі в довгих сірих плащах, розписаних вручну. Я задивилася на вбрання дівчини: художник майстерно відтворив кольори та візерунки аніме.

Після вимученого *excusez-moi* моя французька покинула мене.

— Студенти-художники?

— Інженери, — відповіла англійською дівчина.

Я показала їм вказівки Камій. Вона написала французькою «від майдану прямо», але не уточнила, куди саме.

— Ми погано орієнтуємось у Кюні, — пояснила студентка. — Краще запитайте в магазині.

Тоді я опинилася біля антикварної крамниці, яку через ковану дику гуску на дверях спочатку сприйняла за м'ясний магазин. Завжди відчувала особливий зв'язок із гусьми. Вони гуртуються, дбають одне про одного й утворюють пари на все життя. А ще символізують пригоду, наприклад, пошуки моєї безжурної університетської подруги.

Сила поклику мушлі з вітрини трохи лякала. Через останні життєві події я сумнівалася, чи в мене залишився хоч якийсь зв'язок із всесвітом. Отож, упіймавши чіткий сигнал, я намагатимусь дослухатися. Я виштовхала валізу сходами і зайшла в крамницю.

Акуратно підстрижений чоловік років п'ятдесяти з широкими вусами вимушено всміхнувся.

— *Bonjour, madame.*

— *Bonjour, monsieur.* Емм... це, — вказала пальцем я. — *S'il vous plaît.*

— *Мадам з Америки?*

— Так.

«Невже це так очевидно?» Він вручив мені кулон, і, тримаючи його, я знову пережила те відчуття, на яке покладалася в найважливіших життєвих рішеннях: *так має бути.*

— *Мадам іде Chemin?*¹

— Вибачте, я не...

— Каміно-де-Сантьяго. Шлях.

Я дізналася про Каміно, паломницьку дорогу в Іспанії, із побіжно прочитаних мемуарів Ширлі Маклейн. Але зв'язку між цим і кулоном у формі мушлі в Центральній Франції ще не бачила.

Антиквар, мабуть, сприйняв кивок розуміння як підтвердження, що я збираюся йти слідами міс Маклейн.

— Цей Сен-Жак допоможе *мадам* безпечно дійти до Сантьяго.

— Я не планувала... А чому мушля?

— Мушля, Сен-Жак — це символ паломництва. Святого Якова. Сантьяго.

— Зрозуміло...

— Мушлі тримали на плаву човен, який доправив Сен-Жака в Іспанію.

У мойй Біблії такого не було. Я покрутила мушлю в руці, заплющила очі й на мить розчинилася в думках і почуттях, на які досі не було часу. Доки антиквар не прокашлявся.

— Скільки? — запитала я.

¹ Дорога (фр.).

— Двісті п'ятнадцять євро.

Долари та євро: майже те саме. Я ніколи не витратила понад сотню доларів на прикрасу.

— Її виготовили наприкінці дев'ятнадцятого століття, — сказав він. — Позолочене срібло й емаль. Імовірно, належала імператорській родині Австро-Угорщини.

— Не сумніваюся, що ціна виправдана. — «Гм, насправді сумніваюся». — Але не на мої гроші. Не варто перетворюватися на Джека, що спустив усі гроші на боби.

— Ця подорож не дорогá. Пілігрими отримують багато речей безкоштовно.

— Ні... *merci*, — сказала я й поклатла мушлю.

Мадам збиралася закінчити свою подорож у будинку Камій. Антиквар засмутився, але мішаною англійською та французькою підказав дорогу.

Я потягла валізу вулицею вгору, сподіваючись, що не переплутала *à droite* і *tout droit* — праворуч і прямо. Але мушля не йшла з думок. *Доля говорить із тими, хто хоче чути.*

Минувши стару частину міста, я роззирнулася. На вершині пагорба виднілося кладовище, де на тлі сутінкового неба проступав силует розлогого в'яза. Під ним високий чоловік тягнув щось схоже на возик для коня. Чудернацьке видовище, але його єдине колесо працювало краще, ніж те, що на мойй валізі, бо тієї самої миті воно розкололося на дві частини.

2

Мартін

Фінальне випробування візка — нагору до кладовища та вниз — підсумувало проект, який розпочався шість місяців тому в сонячному, повному туристів Ключі, коли я насолоджувався ранковою кавою в «Кафе-дю-центр».

Хтось сказав би, що мені дуже пощастило сидіти за столиком надворі в мить, коли вулицею плівся голландець. Бувають такі люди, які вірять у випадковість, замість того щоб поклатися на власні вміння та рішення.

«Плівся» — це, звичайно, перебільшення. Він тримався доволі непогано, враховуючи вік (приблизно шістдесят), кілька зайвих кілограмів і візок для гольфа на спині. Вгору стирчали два великих колеса, і, коли чоловік пройшов повз, стало зрозуміло, чому він їх не використовував: одне погнулося. Я зіскочив з місця та перехопив його.

— *Excusez-moi*, — сказав я, — *Vous avez un problème de la roue?* (Маєте проблему з колесом?)

Він похитав головою, безпідставно заперечуючи очевидне. Моє перше враження від ходи було правильне. Чоловік важко дихав і спітнів, хоч серпневий день іще навіть не розгорівся на повну.

— Ви англієць? — запитав він.

Не надто тактовне запитання, адже я саме працював над своїм акцентом. Я простягнув руку:

— Мартін.

— Мартін, — повторив він. Здається, перехід на іншу мову ніяк не посприяв порозумінню.

— А ви? — запитав я.

— Я з Голландії. Проблем із вулицею немає. Проблема з моїм візком.

Мабуть, замість *roue* — колесо — йому почулося *rué* — вулиця. Далі ми говорили англійською. Виявилось, що чоловіка звуть Маартен. Він не гольфіст, а паломник, що тримає у візку свій одяг і спорядження. Маартен переночував у наметі на окраїні міста, а тепер шукав місце, де полагодити колесо.

Як на мене, шансів було мало. Якби він хотів шоколаду, невинувато дорогого бургундського чи магнітків з абатством, — без проблем, але ремонтної майстерні я тут ніколи

не бачив. Хіба що в *індустріальній зоні*, але, імовірно, Маартену довелося б сто років її шукати, натрапити на бюрократію, страйк чи відсутність працівників і прочекати на них цілу вічність.

— Я міг би вам допомогти, — сказав я.

Це забрало цілий день із перервою на лекцію. Я працював у Національній вищій школі мистецтв і ремесел лише кілька тижнів, але вже був там як свій.

Пошкоджене колесо вже не відремонтувати. Наша проблема зацікавила кількох студентів, і скоро утворилася імпровізована конструкторська майстерня. З освітньою метою та задля вдосконалення вмінь працювати в команді ми розібрали візок із гумовими колесами із супермаркету й приварили деталі до візка Маартена. Гумова ручка стерлася, тому ми вигадали заміну з рифленого металу. Результат вийшов значно кращим за оригінал. Фото Маартена й конструкторської команди в розписаних візерунками плащах, як і належить, потрапило на сайт університету.

У процесі роботи я, звичайно ж, запитав Маартена:

— Куди ви йдете?

— До Сантьяго-де-Компостела. Йду Дорогою святого Якова.

— Звідси?

Одна моя колега з Англії пройшла Каміно й анітрохи не приховувала гордощів. З її слів я вирішив, що дорога починалася на кордоні між Францією й Іспанією.

Маартен пояснив:

— Зрозуміло, що не всі палігрими йшли саме з цього міста. У десятому столітті не було змоги сісти на літак чи потяг і зустрітися в готелі в Сен-Жан-П'є-де-Пор. Вони вирушали зі свого дому, як і я.

«Викуси, Еммо. Наступного разу спробуй пройтися від Шеффілда».